

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษานับเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้ เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ตลอดช่วงชีวิต ตั้งแต่การวางรากฐานพัฒนาการของชีวิตแรกเกิด การพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถด้านต่าง ๆ ที่จะดำรงและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ความเป็นพลังสร้างสรรค์การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้ (สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์. 2542 : 164) นอกจากนี้การศึกษายังเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้คนประสบความสำเร็จ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข สามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงไป หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความสำคัญกับการมุ่งพัฒนาคนให้สมบูรณ์ มีความสมดุลทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย ปัญญา และสังคม สามารถพึ่งตนเอง ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ (สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์. 2542 : 5) ในระบบการจัดการศึกษานั้น “ครู” เป็นปัจจัยหลัก ถ้าเราจะพัฒนาประเทศเราต้องเริ่มที่การพัฒนา “คน” ถ้าจะพัฒนาคนก็ต้องพัฒนา “ระบบการศึกษา” ถ้าจะพัฒนาระบบการศึกษาก็ต้อง เริ่มจากการพัฒนา “ครู” ถ้าเราพัฒนา “ครู” ไม่ได้ เราก็ไม่สามารถพัฒนา “คน” ได้ คุณภาพของ “ครู” จึงมีความสัมพันธ์กับคุณภาพของ “การศึกษา” และคุณภาพการศึกษาก็มีความสัมพันธ์กับคุณภาพของ “คน” ถ้าเราพัฒนาคนไม่ได้เราก็พัฒนา “ประเทศ” ไม่ได้ (ทองคุณ หงส์พันธ์. 2542 : 7) แต่ขณะนี้สภาพของปัญหาครูได้ถึงจุดวิกฤตอย่างที่สุดแล้ว ต้องรีบดำเนินการเพื่อให้ได้คนดี คนเก่งเข้ามาสู่วิชาชีพครูมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ต้องพัฒนาครูที่มีอยู่แล้วให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นเพิ่มเติมให้ได้ทำงานเต็มศักยภาพ และให้การยกย่องตามผลการปฏิบัติงาน (รุ่ง แก้วแดง. 2543 : 164) ซึ่งครูที่ดีที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศนั้นจะต้องมีลักษณะอย่างน้อย 3 ประการคือ สอนดี มีคุณธรรม และนำชุมชนพัฒนา การสอนจึงเป็นภารกิจหลักและหัวใจของการเป็นครู (ทองคุณ หงส์พันธ์. 2542 : 7-8) คุณภาพของครูจึงมีผลต่อการพัฒนาประเทศชาติและสังคม ไม่ว่าจะเป็นครูสอนในระดับการศึกษาใดหรือประเภทวิชาใด แม้ว่าสังคมจะเปลี่ยนแปลง เนื่องจากมีเครื่องมือข่าวสารข้อมูล สิ่งอำนวยความสะดวกและสื่อการเรียน

การสอนเข้ามามีบทบาทเพื่อช่วยการสอนของครู แต่ความสำคัญและความจำเป็นของครู ก็ยังมีอยู่ ความสำคัญของครูอยู่ที่การทำหน้าที่ในด้านการให้ความรู้แก่ผู้เรียนและมีบทบาทอื่นโดยประพฤติกปฏิบัติเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียน มีคุณธรรม จริยธรรม มีมานะ บากบั่น มัธยัสถ์ อดออม ไม่เห็นแก่ความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุมากเกินไป การเป็นครูที่ดีหรือครูตามอุดมการณ์จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ดี มีคุณธรรมและมีความสามารถในการปฏิบัติได้ ความรู้ทางวิชาการของครูเป็นความรู้ที่รู้จริง ทันกับความต้องการทางเทคโนโลยี (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2535 : 68) ดังนั้นระบบการจัดการศึกษา การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา จึงต้องแปรเปลี่ยนไปตามระบบการศึกษา เช่น หลักสูตร การจัดและดำเนินการสอน ผู้บริหารและครูอาจารย์ในสถานศึกษาจำเป็นต้องได้รับความรู้เพิ่มเติม และพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถ เพื่อรับการเปลี่ยนแปลง และความก้าวหน้าที่กำลังเป็นอยู่ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องมีการนิเทศภายใน (ชาติรี ศิรินาม. 2537 : 52) สอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า มีโรงเรียน ก็มีการสอน และมีการสอน ก็ต้องมีการนิเทศ เพราะการนิเทศเป็นการช่วยเหลือแนะนำ เป็นการสร้าง (Establishing) การเสริม (Strengthening) การเพิ่ม (Increasing) และการต่อ (Continuing)

การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการนิเทศการศึกษา ซึ่งมุ่งเจาะลึกลงไปสู่การปรับปรุงการเรียนการสอนและปรับปรุงพฤติกรรมกรรมการสอนของครู รวมทั้งการพัฒนาต่าง ๆ ภายในโรงเรียนโดยตรง การนิเทศภายในโรงเรียนจะช่วยแก้ปัญหาการเรียนการสอนและงานพัฒนาโรงเรียนให้ดีขึ้นได้ด้วยการช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดจากผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้มีความรู้ ความชำนาญ มีประสบการณ์สูงในโรงเรียน ซึ่งเป็นการลดช่องว่างของครูให้น้อยลงและส่งผลให้การเรียนการสอน และการพัฒนาโรงเรียนมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงขึ้น ฉะนั้นการนิเทศภายในจึงเป็นหัวใจ และเป็นยุทธศาสตร์สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน (กรมวิชาการ. 2543 : 2) การนิเทศภายในโรงเรียน จึงเป็นวิธีการนิเทศที่มีความจำเป็นและเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน เพราะเป็นหน้าที่ด้านวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนอย่างหนึ่ง การรอรับการนิเทศจากศึกษานิเทศก์ ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกโรงเรียนย่อมเป็นไปได้ยาก เนื่องจากจำนวนศึกษานิเทศก์มีจำกัด ไม่สามารถทำการนิเทศครูได้ทั่วถึงกับทั้งสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการของโรงเรียนแต่ละแห่งแตกต่างกัน ดังนั้น บุคลากรในโรงเรียนจึงควรร่วมมือให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะบุคลากรในโรงเรียนจะมีความรู้ ความสามารถเพียงพอที่จะนิเทศกันเองได้ ด้วยเหตุผลดังกล่าว

จึงควรพัฒนาการนิเทศภายในโรงเรียนให้เกิดผลอย่างแท้จริง (อเนก ส่งแสง. 2540 : 135)

การนิเทศเป็นภารกิจที่สำคัญประการหนึ่งของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะการนิเทศภายในโรงเรียนจะเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ช่วยปรับปรุงสิ่งที่บกพร่องด้านวิชาการให้มีการพัฒนาและส่งเสริมให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับครูอาจารย์และนักเรียน จึงย่อมจะทราบถึงปัญหาต่างๆ ได้ดีกว่าบุคลากรภายนอก เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วการนิเทศภายในโรงเรียนจะสามารถสนองความต้องการของบุคคลในโรงเรียนได้อย่างถูกต้อง

การนิเทศมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง เพราะในบางครั้งแม้ครูอาจารย์จะได้ใช้ความรู้ความสามารถในกิจกรรมที่ได้วางแผนไว้แล้วก็ตาม อาจจะมีบางสิ่งบางอย่างขาดตกบกพร่องทำให้ไม่สมบูรณ์ ถ้าหากจะมีบุคคลอื่นได้มีโอกาสชี้แนะ แนะนำ คอยช่วยเหลือแล้วก็ย่อมจะบังเกิดผลดีกว่าที่จะกระทำเพียงผู้เดียว ดังนั้นการนิเทศจึงเปรียบเสมือนกระจกเงาที่คอยส่องให้เห็นภาพการสอนของครู แต่มิใช่เป็นเพียงกระจกเงาอย่างเดียว ยังคอยชี้แนะให้คำปรึกษาอีกด้วยคล้าย ๆ กับเป็นกระจกวิเศษ

ปัจจุบันการนิเทศภายในโรงเรียนได้แพร่หลายในระดับต่าง ๆ ทุกกรมที่โรงเรียนสังกัด โดยหลักการเป็นการร่วมมือกันระหว่างผู้บริหารและครู ความจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศภายใน นอกจากจะเป็นการแก้ปัญหาการนิเทศภายในไม่เพียงพอแล้ว ยังสืบเนื่องจากสภาพการเรียนการสอนที่ต้องเปลี่ยนแปลง การใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้บรรลุผลการนิเทศภายในจะต้องเตรียมความพร้อมทั้งด้านบุคลากรทั้งผู้รับการนิเทศ ผู้นิเทศ วิธีการนิเทศ เครื่องมือการนิเทศ นอกจากนั้นจะต้องเลือกกิจกรรมการนิเทศที่เหมาะสมกับสภาพโรงเรียน (ซารี มณีนศรี. 2538 : 206) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พินิจ น้อยอินทร์ (2538 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ปัญหาในการจัดกิจกรรมนิเทศภายใน ได้แก่ ครูขาดความรู้และขัดแย้งกันในการคัดเลือกกิจกรรมการนิเทศ ขาดความรู้ในการเตรียมเครื่องมือนิเทศ ขาดความรู้ต่อเนื่องในการจัดกิจกรรมการนิเทศ ผู้นิเทศไม่สามารถนิเทศได้ตามปฏิทินการนิเทศ ขาดความรู้ความเข้าใจในการประเมินผล และครูไม่ยอมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอน

จากความสำคัญและความจำเป็นในการนิเทศภายในโรงเรียนดังกล่าวผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้รับผิดชอบการนิเทศภายใน และครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านการให้คำแนะนำช่วยเหลือครู ด้านการส่งเสริมสนับสนุนวิชาชีพแก่ครู ด้านการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ และด้านการวิจัย

เชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ซึ่งเชื่อมั่นว่าผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางในการปรับปรุง การดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียนให้เหมาะสมกับสังคมยุคสารสนเทศและเป็น ประโยชน์โดยตรงต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และคุณภาพการศึกษาเข้าสู่ การประกันคุณภาพการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของ ผู้รับผิดชอบการนิเทศภายในและครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นรายด้านและโดยรวม
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการดำเนินงานการนิเทศภายในตามความคิดเห็นระหว่าง ผู้รับผิดชอบการนิเทศภายในและครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัด ร้อยเอ็ด เป็นรายด้านและโดยรวม

สมมติฐานของการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

จากการศึกษารายงานผลการวิเคราะห์ประเมินคุณภาพการศึกษาของ กองการศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ปี พ.ศ. 2543 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของนักเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้น บรรยากาศของโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ใน ระดับมาก ความพึงพอใจของผู้ปกครองมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก การประเมินตนเอง ของพนักงานครูเทศบาล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เช่นกัน จึงทำให้ผู้วิจัยตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ดังนี้

1. การดำเนินงานการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของผู้รับผิดชอบ การนิเทศภายใน และครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นรายด้านและโดยรวมอยู่ในระดับมาก
2. ระดับการดำเนินงานการนิเทศภายในตามความคิดเห็นระหว่างผู้รับผิดชอบ การนิเทศภายในและครูผู้สอน ไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้รับผิดชอบการนิเทศภายใน และครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ปีการศึกษา 2544 จำนวน 155 คน

2. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่

2.1 ผู้รับผิดชอบการนิเทศภายใน จำนวน 71 คน

2.2 ครูผู้สอน จำนวน 84 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา จำแนกได้ดังนี้

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

3.1.1 ผู้รับผิดชอบการนิเทศภายใน

3.1.2 ครูผู้สอน

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ใน 5 ด้าน คือ

3.2.1 ด้านการให้คำแนะนำ และช่วยเหลือครู

3.2.2 ด้านการส่งเสริมสนับสนุนวิชาชีพแก่ครู

3.2.3 ด้านการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม

3.2.4 ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

3.2.5 ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประสมประสานแนวคิดในการวิจัยของ พินิจ น้อยอินทร์ (2538 : 60) และไฉน ยังละออ (2540 : 5) ได้กรอบแนวคิดในการวิจัย คือ มุ่งศึกษาการดำเนินงานการนิเทศภายในของผู้รับผิดชอบการนิเทศภายในและครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด 5 ด้าน ดังนี้

4.1 ด้านการให้คำแนะนำและช่วยเหลือครู

4.2 ด้านการส่งเสริมสนับสนุนวิชาชีพแก่ครู

4.3 ด้านการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม

4.4 ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้

4.5 ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. การดำเนินงานการนิเทศภายใน หมายถึง การดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียน ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการให้คำแนะนำและช่วยเหลือครูคือ การตรวจแผนการสอน แนะนำการทำแผนการสอนที่ถูกต้อง การแต่งตั้งประธานกลุ่มวิชาเพื่อช่วยเหลือครู การจัดหาเอกสาร หนังสือให้ครูกู้ค้นคว้า การให้ความรู้แก่ครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสาธิตการสอนและส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการสอนใหม่ ๆ

1.2 ด้านการส่งเสริมสนับสนุนวิชาชีพแก่ครูคือ การสนับสนุนให้ครูเข้ารับการอบรม ทักษะศึกษาตุงาน ประชุมเชิงปฏิบัติการ การทำแฟ้มพัฒนางาน ส่งเสริมการทำผลงานทางวิชาการ จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระดมความคิดหาแนวทางพัฒนาวิชาชีพ และสนับสนุนให้บุคลากรแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง

1.3 ด้านการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมคือ ส่งเสริมให้ครูมีการวางแผนในการปฏิบัติงานและแก้ปัญหาาร่วมกัน ให้ความรู้แก่บุคลากร แจ้งนโยบายให้ทุกคนเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับความรับผิดชอบและมีการติดตามความก้าวหน้าการทำงานของทีม

1.4 ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้คือ การจัดหาหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตรให้คณะครูได้ศึกษาค้นคว้า แต่งตั้งคณะทำงาน ส่งเสริมให้คณะครูเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตร ซึ่งแจ้งเกี่ยวกับหลักสูตรให้คณะครูทราบ ส่งเสริมหลักสูตรท้องถิ่น ให้ครูผู้สอนวิเคราะห์หลักสูตรก่อนทำแผนการสอน และสนับสนุนให้ครูประเมินผลการใช้หลักสูตรร่วมกัน

1.5 ด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนคือ การจัดหาเอกสารเกี่ยวกับการวิจัย แบบอย่างการวิจัยให้ครูศึกษา จัดหาวิทยากรให้การอบรมแก่คณะครู ส่งเสริมให้มีครูแกนนำในโรงเรียน

2. ความคิดเห็น หมายถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานการนิเทศภายในของผู้รับผิดชอบการนิเทศภายในและครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

3. โรงเรียนเทศบาล หมายถึง สถานศึกษาสังกัดกองการศึกษา เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด สำนักบริหารการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

4. ผู้รับผิดชอบการนิเทศภายใน หมายถึง ผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งประกอบด้วยผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่และประธานกลุ่มวิชา

5. ครูผู้สอน หมายถึง พนักงานครูเทศบาลที่ทำหน้าที่สอนในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการวิจัยจะเป็นข้อเสนอแนะสำหรับผู้รับผิดชอบการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด นำไปปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงาน การนิเทศภายในโรงเรียนให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น
2. ผลการวิจัยจะเป็นข้อเสนอแนะ สำหรับผู้บริหารเทศบาลเมืองร้อยเอ็ดนำไปวางแผนการดำเนินงานการนิเทศภายในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ให้เต็มศักยภาพและบรรลุเป้าหมาย
3. ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการพัฒนาด้านตนเองของพนักงานครูเทศบาล สังกัดเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด ให้สามารถดำเนินงานได้เต็มศักยภาพ เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University